

Amikor az utasok már leszállásra készülődnek a vagon peronján, Gyergyószentmiklós előtt még feltűnik a ditrói templom neogótikus, kettős tornya, majd hamarosan a fenyők borította Szármány hegy, s az alatta meghúzódó Gyergyószárhegy önmagában is festői vidéke. A pártázatos reneszánsz várfal és az impozáns kapuépítmény a gyermek Bethlen Gábor neveltetésének helyszínét idézi, miközben a település román elnevezésében – Lázarea – a birtokos Lázár család neve rögzült. A várat és a fölötte magasodó ferences kolostor tömbjét elfutó képekként, filmszerűen érzékeljük a vonatablak keretében, legfeljebb egy-egy gyorsan elkattintott fotó állíthatja meg a mozgást, s fixálhatja a panorámát. Az 1974-ben induló művésztelep páratlan történelmi és természeti környezetben született meg, s az elmúlt ötven esztendőben ott megfordult sok száz alkotó életrajzában mindig hangsúlyos adat a részvétel dátuma.

Az egyéni életpályák kapcsolódásai, átmenetesei, újabb és újabb meghívottak felbukkanása, közreműködése olyan csomópontokat jelöl ki, amelyeket valóban célszerűnek látszott a közeli Csíkkarcfalván született Barabási Albert-László hálózatkutató látványos struktúrájával leírni. Ahogy egy fénykép, ez is csupán egyetlen, bár hosszúra nyúlt pillanatot merevít ki, hiszen akár történetmondással, akár a műtárgyak keltette asszociációs mező néhány elemének elősorolásával mi magunk is vastagabb vagy vékonyabb szálakkal egészíthetjük ki a rendszert, amely gyors vizuális benyomásként a vírusterjedés térgrafikonjára, energiakisülések, esetleg agyi ideggócok működésére emlékeztethetnek. Ilyenformán közös kiállítási együttlétünkkel, beszélgetéseinkkel csupán ennek a bonyolultnak tűnő, ám a részletes eseményláncolat szempontjából mégiscsak leegyszerűsített modellnek, vagy inkább élő organizmusnak a néhány vonással történő gazdagítására törekedhetünk. A múlt héten nyílt meg például Sánta Csaba szovátai szobrász kiállítása Székelyudvarhelyen, ahol az itt bemutatott *Legelő* (2024) című munkájának egyik korábbi változatát állította ki. A Műcsarnokban pedig pár hét múlva látogatható lesz az *Experimentum*, a Nagy Pál és tanítványai munkásságát feldolgozó tárlat, amelyben a marosvásárhelyi képzőművészeti líceum inspiratív művész-tanára, illetve Elekes Károly és Ütő Gusztáv jelenléte köti majd össze a két színteret. Az 1990-es évek pangása után a művésztelep újraélesztésében, nemzetközivé szélesítésében kulcsszerepe volt többek között Siklodi Zsolt és Ferencz Zoltán mellett Erős Istvánnak, aki – sodorjunk ismét egy finom életrajzi szálat – ugyancsak Csíkkarcfalván született.

A szervezők szerencsére nem vállalkoztak arra a lehetetlenségre, hogy az elmúlt fél évszázad összes művészenek ottani munkáiból, az egyrészt lehetőségként, másrészt nyomasztó súlyként rájuk nehezedő több ezres gyűjteményből válogassanak, hanem az alapító elődök, Márton Árpád és Gaál András, a nagybányai szellemiséget közvetítő Aurel Ciupe és Balla József, azaz néhány 1970-es évekbeli mű tisztelgő prezentálása után a jelenre, a jelenidőre koncentráltak. Baász Imre 1976-os linómetszete (*Harangszó*, 1976) térben Sepsiszentgyörgyre, időben pedig az 1990-es évekbe lendít át minket, ahol az általa kezdeményezett Medium-kiállításokat és a Szent Anna-tavi performansz-napokat Ütő Gusztáv folytatta. (Máris két újabb térháló képződhet, újabb „bogáncsok” kapaszkodhatnak össze a nagybányai művésztelep, illetve a Medium és az AnnArt rendezvények művészlistáiból.) A bevezető fotón Kulcsár Béla 1975-ben faragott szobra, *A szárhegyi szifinx*

(1975) éppúgy jelképes alkotás, mint a Szent Antal-kápolnát spirituális fénybe vonó zárókép, Ferencz Zoltán printje (*Sinus*, 2023). A kiállított művek többsége szemmel láthatóan a természetes/természeti anyagokból készült. Az „ősi” erdélyi fafeldolgozás evidenciaként adódik, amelyet jól dokumentál többek között Éltes Barna alig megmunkált, szinte az eredeti helyére visszakívánczó fenyőtörzse (*Hajlék*, 2024) és Berze Imre áttört, majdnem-geometrikus *Guruló formája* (2012). A koreai Kim Woon-Young „felborzolt” felületű tömbje (*S 12714*, 2012) a helyi materiális adottságokat a távol-keleti, szemlélődő filozófiával hozta szintézisbe. Kicsit tágítva a spektrumot egy láthatatlan átkötésre is utalhatunk: Kusztoz Endre (*Gyökerek*, 1974) antropomorf gyökérrajzainak távoli rokonai a fiatal Ionel Mihai *Stabil Sturdy* (2018) emberi sövényfonatai, amelyeknek művészettörténeti párhuzamai a művészteleppel semmiféle kapcsolatban nem álló, matuzsálemi kort megélt Napoleon Tiron gólem- és óriás-figurái.

A természeti környezet mint ihletforrás egyfelől – ahogy a fentiekben tapasztaltuk – nyers, rusztikus, kézműves anyaghasználatot, másfelől pedig panteisztikus-spirituális magatartásformákat hív elő (Pokorny Attila: *Tükör*, 2013). Megjelenik azonban a hétköznapi valóságra történő közvetlen reagálás, az archaikus vidék és az emberlakta élettér ütköztetése, amelyet többnyire ironikus megközelítés jellemez. Találó megoldás Zakariás István nap- és holdszimbólumokkal ellátott, rovásírásos, hegesztett vaskapuja, a Bukta Imre szellemiségével rokon *Szárhegyi művészbejáró* (2024). Ide tartozik a norvég Gisle Harr hulladékfából barkácsolt falumakettje (*Transylvania in My Heart*, 2013) trükkös, két irányból nézhető, sztereó magyar/román trikolórral, vagy Pető Hunor nemzetkarakterológiai utalást hordozó porcelán nippjei (*Romulus és Remus*, 2019). Hangulati lezárásként kínálkozik Stark István szó szerint váratlanul felvillanó figyelmeztetése, *A medve nem játék!* (2021). Szőjük tovább a gondolatot: a medve nem játék, a művészet nem medve, de a medve és a játék lehet művészet.

Szücs György
művészettörténész